

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Qvæstio XXIX. De personis diuinis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

rarum ab Angelica, humana, & diuina. Ex quibus colliges, sola huiusmodi naturarum supposita rationem personae sibi vendicare. Inferes etiam, tria haec, indiuiduum, suppositum, ac personam, habere se tamquam superius & inferius: quippe cum persona omnis sit suppositum, non tamen omne suppositum sit persona: eodemque modo suppositum omne sit indiuiduum, non tamen omne indiuiduum sit suppositum: indiuidua namque, non solum accidentium, sed etiam cetera, quae ex eo capite à ratione personae reuocantur, quod communicata sunt, communicare possunt aliis, supposita non sunt. Haec quod attinet ad primum eorum, quae proposita sunt.

Conclusio.
Personam in diuinis esse concedendam.

Quod attinet ad secundum, sit haec conclusio. Concedenda est persona in diuinis in hac acceptione, de qua Theologi loquuntur. Haec est de fide, vt constat ex illo symboli Athanasij secundum versionem Latinam, quae canitur in Ecclesia. *Alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti.* In confessione fidei, quam scribit Damasus ad Paulinum, si quis, inquit, tres personas non dixerit veras, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, aequales, &c. anathema sit. In Concilio Hispanensi I. Leano. 13. *Confitemur Dominum nostrum Iesum Christum aeternaliter ex Patre Deum natum, temporaliter ex utero gloriose virginis Mariae hominem aditum, & ob hoc in vna persona duas naturas habentem, &c.* In Concilio Toletano II. in confessione fidei. *Cum relatiue tres persone dicantur.* In Lateranensi cap. Firmiter, & cap. Damnanus, de summa Trinitate, & fide Catholica, *Pater, Filius, & Spiritus sanctus tres quidem persona, & vna essentia.* quod idem frequenter in pluribus aliis Conciliis inculcatur. Idem docent Augustinus 5. de Trinit. cap. 8. & 9. & 7. de Trinit. cap. 4. & 5. Hieronymus in epistola ad Damasum quae incipit: *Quoniam verus*, & habetur in 2. tomio. Et super epistolam ad Galatas, cap. 4. Richardus 4. de Trinitate. Anselmus Monologion, cap. 76. & de incarnatione Verbi, c. 8. Denique Sancti communiter vtuntur nomine personae ad significandas personas diuinas.

Valla garrus vel potius in verbis insanit.

Post haec omnia Laurentius Valla 6. lib. Elegantiarum, cap. 34. adeo insaniuit, vt, reprehendens Boetium, quod personam in significatione explicata definit, superbe insipienterque dixerit: *Huic homini Romano ostendam Romanum loqui nescire. Persona namque non est in Deo magis quam in bruto.* Satis vero illi fuisset intra suos se limites continere, nec arroganter in Theologiae falcem mittere. In thesauro, linguae Latinae, verbo *persona*, testimonia multa ex Ciceroe inuenies, quibus autor illius operis ostendit personam apud Ciceronem saepe pro homine, in eaque significatione, qua à Boetio est definita, Hispanoque sermone *persona* dicitur, vsurpari. Sane quod Hispano sermone *persona* in ea significatione dicitur, non aliunde, quam ex latinitate, originem traxit. Quare licet apud Ciceronem, aliosque Latinos eius tempestatis non reperiretur in ea significatione, dubitandum tamen non est, saltem post illa tempora, quando Latina lingua suam amissam puritatem, vocabulum in ea significatione à Latinis fuisse vsurpatum. Sancti vero, & Concilia vtentur verbis in ea significatione, quae ipsorum temporibus erant in vsu.

DISPUTATIO II.

Quid dicat persona de formali.

Quaestio prima.

Hoc loco non disputamus, quid Petrus, Paulus, Gabriel, Michael, Pater, Filius, & Spiritus

sanctus, & cetera res, quae personae, aut supposita dicuntur, addant supra naturas, quarum sunt supposita: ea enim disputatio ad tractationem de incarnatione spectat: sed quod in quaestionem vocamus, illud est, quid vocabulum, persona, illis omnibus commune, de formali, immediateque significet, atque adeo quidnam sit id, quod Boetius & Richardus suis definitionibus definitur.

Diuis Thomas artic. 4. huius quaest. 4. item articulo quaestionis sequentis, ac plerique alij in 1. d. 23. & 25. vbi Doctores de hac re differunt, arbitrantur, personam formaliter ac immediate dicere quid reale. Eorum sententia in hunc modum explicatur. Putant vocabulum, *persona*, vt dicitur de humana, angelica, & diuina, significare in recto gradum illum, à quo vnaquaeque persona, verbi gratia, Petrus, Michael, Pater, aut Filius habet vt sit, quid subsistens incommunicabile, ac proinde quid distinctum à quocumque alio in natura communi, cuius est personam obliquo vero naturam rationalem, cuius est persona. Quare, inquit, cum personae diuinae à relatione habeant vt sunt, quid subsistens incommunicabile, & vt distinguantur ab inuicem: sit vt quemadmodum persona in commune de formali dicit in recto gradu, à quo vnaquaeque habet, vt subsistat incommunicabiliter, & vt distinguatur à quacumque alia: in obliquo vero naturam rationalem in commune: ita persona diuina de formali dicat in recto relationem, à qua vnaquaeque persona habet, vt subsistat incommunicabiliter, & vt distinguatur à quacumque alia persona diuina: in obliquo vero essentiam diuinam, cuius est persona. Articulo quarto huius quaestionis tradit etiam D. Thomas sententiam, in quo affirmat concedi posse personam diuinam dicere in recto essentiam diuinam, & in obliquo relationem: sed quae explicata est, censetur opinio Diui Thomae, vt consulerit vtremque articulum citatum erit manifestum, idque censet Caietanus.

Addit D. Thomas, personam diuinam significare in recto relationem, non per modum relationis, sed per modum substantiae. Hoc autem, saluo meliori iudicio, iuxta hanc sententiam ita intelligo. Quemadmodum paternitas creata, & habet, vt sit quoddam accidens, & vt sit quaedam relatio, quae duo ex natura rei idem prorsus sunt: potest tamen confusè concipi, & rursus, vt haec singularis relatio: ita paternitas diuina, eum & substantia sit, & relatio, quae duo ex natura rei idem prorsus sunt, concipi potest confusè, vt haec numero substantia, non attendendo vtrem relatio sit necne, & rursus, vt haec numero relatio. Inter hos autem diuersos conceptus est vtrobique hoc discrimen: quod primo conceptu concipitur, & significatur paternitas, non per modum relationis, sed per modum absoluti: secundo vero concipitur & significatur per modum relationis. Atque hinc est, quod quemadmodum ostenso patre creato, sumptoque formaliter, non dicimus, hoc accidens in concreto est huius accidentis, puta filij, hoc accidens: dicimus tamen, hic pater est huius filij, hoc accidens: ostenso Patre aeterno, non dicimus, haec hypostasis, aut substantia incommunicabilis, est huius alterius hypostasis, aut substantia incommunicabilis, puta Filij, hypostasis, & substantia incommunicabilis: sed dicimus, hic Pater est huius Filij Pater, idque propter solum modum significandi terminorum. Quia ergo hoc nomen, *persona diuina*, significat in recto relationem diuinam, non per modum relationis, sed per modum substantiae modo explicato

Explicatio opinionis D. Th.

explicato (ad rationem namque personae impertinens est id, quod persona dicitur, sine reatum an non, dummodò tamen substantia sit incommunicabilis naturae alicuius rationalis) inde, inquirunt autores opinionis, quam explicamus, est, quòd persona diuina, vt significatur hoc nomine, *persona*, nõ dicitur relatiuè ad aliam personam: neque enim ostenso Patre aeterno rectè dixeris, *hæc persona est huius alterius persona*, puta *Filij, persona*. Atque in hoc sensu intelligunt Augustinum 7. de Trinitate, cap. 6. dixisse: *Cum dicimus personam Patris, non aliud dicimus, quam substantiam, id est, hypostasim Patris: ad se quippe dicitur persona, non ad Filium*. Quòd si ab autoribus huius opinionis postules, quam communitate persona diuina tribus personis sit communis? Respondent, non esse communem communitate reali, quasi detur vna persona numero, quæ sit in tribus personis diuinis, eo modo quo vna numero essentia est in illis: sed esse comunem communitate rationis. Addit verò D. Thomas artic. 4. questionis sequentis, non esse comunem eo pacto, quo species communis est indiuiduis, sed esse comunem eo modo, quo indiuiduum vagum alicuius speciei commune est indiuiduis eiusdem speciei, vt quidam homo singularis hominibus, nempe, Petro, Paulo, &c. Quia enim illud indiuiduum vagum significat naturam humanam cum modo essendi determinato, qui singularis hominibus competit, videlicet esse quid subsistens distinctum à reliquis, prædicatur de singularis hominibus. Addit idem sanctus Doctor, hoc esse discrimen inter vocabulũ, *persona*, & *indiuiduum vagum cuiusque speciei*, quòd indiuiduum vagum significat naturam, cuius est indiuiduum, in recto, cum modo illo existendi, qui cõpetit singularis indiuiduis sub eadem natura contentis: vocabulum verò, *persona*, non significat naturam in recto, sed in recto quidem modum illum existendi, in obliquo verò naturam: significat namque subsistens in natura distinctum à reliquis.

Sententia hæc multo obscurius, quam à nobis sit explicata, à suis patronis proponitur. Ac quamuis, qui eam veram iudicauerit, possit illam defendere, nobis tamen alia opinandi ratio hæc in re videtur longè probabilior. Non enim arbitror personam de formali significare aliquid reale, sed in concreto quippiam rationis, supponerèque pro rebus, quæ dicuntur personæ: quare hæc propositiones, *Pater est persona*, *Filius est persona*, non mihi videntur essentielles, sed accidentaria: sicut & hæc, *Socrates est indiuiduum*, *Mischaël est indiuiduum*. Probari autem potest nostra sententia primò, quoniã persona à Boëtio definitur per *indiuiduum*, à Richardo verò per *incommunicabile*: hæc autem de formali, non reale aliquid, sed rationis significat.

Secundò, quoniã vel persona significat primò & formaliter id reale, cui conuenit, vt sit persona, nempe Petrum & Ioannem, vel significat aliquid aliud formaliter, ac in concreto, & supponit pro re, quæ dicitur persona. Si detur primum, cum ad reale, cui conuenit, vt sit persona, constitutatur intrinsecè & essentialiter ex natura rationali, cuius est persona, vt Pater æternus ex essentia diuina, & Socrates ex natura humana, saltem esset, quòd ab autoribus huius opinionis dicitur, personam videlicet non consistere in recto naturam rationalem, cuius est persona: quippe cum manifestũ sit, nam in Socrate, quam in Patre aeterno, illam in recto includi. Præterea, eo dato, hæc propositio esset falsa, *Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt tres personæ* cum tamen sit fidei contrarium. Consecutio probatur, quia cum perso-

na sit nomen substantiuũ, sanè si de formali in personis diuinis diceret essentiam diuinam, cum, vt nomen substantiuũ pluraliter dicitur, necessaria sit pluralitas significati formalis, hæc esset falsa, *Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt tres personæ diuinae*: quippe cum essentia diuina in eis inclusa non multiplicetur. Si verò detur secundum (vt dare videntur autores opinionis, quam impugnamus) cum id reale, quod vnaquæque persona addit supra naturam, sit quid incommunicabile, ac alterius, & alterius rationis in alia ac alia persona, tam creata, quã increata, certè commodius dicitur vocabulum *persona* (quod de singularis personis dicitur) significare de formali modum rationis, qui hos distinctos gradus in singularis personis consequitur, supponere verò pro rebus realibus, quæ dicuntur personæ, quam significare gradus ipsos: neque enim fingi potest quid aliud vocabulum *persona* significet, quam vel hos gradus indistinctè, vel modum rationis comunem personis, qui eos consequitur.

Confirmatur hæc ratio, quoniã si persona de formali significaret id reale, quod vnaquæque persona addit supra naturam, sanè personam Patris relatiuè diceretur ad Filium, non solum quatenus Pater, sed etiam quatenus hæc persona: quãdoquidem significatum formale huius personæ, vt hæc, non esset aliud, quam relatio realis ad Filium: significari verò distinctè sub ratione huius paternitatis in concreto, non tolleretur rationem huius personæ, quæ hæc numero persona est, si formale huius personæ, quatenus hæc persona est, non est aliud quam paternitas ipsa in concreto, quã paternitas ac relatio est: Sancti autem non concedunt personam Patris, secundum esse huius personæ, relatiuè dici ad Filium, quasi in re sit Filij persona, neque vsus loquendi, aut veritas id permittit.

Confirmari etiam potest, quoniã cum singulari gradus reales, quibus singulari personæ tam creata, quam increata constituuntur vltimò in esse Socratis, Michaëlis, Patris, &c. sine simplicissimi, & primò diuersi, ac proinde nullam inter se habeat conuenientiam essentialem, difficile admodum intelligi potest, quam ratione formari possit conceptus, vel vniuocus, vel analogus, quo illi soli in commune, & in concreto cõceptantur, ita vt conceptus ille comunis non sit cæteris gradibus, non solum simplicibus substantialibus, quales sunt differentia omnes specificæ substantiales, sed etiam simplicibus accidentium, quales sunt principia indiuiduationis, ac eorum differentia specificæ.

Tertiò, persona afficitur signo particulari, quemadmodum & quòdvis aliud vniuersale: dicimus namque *quadam persona generat*: ergo persona non est quippiam commune multis instar indiuidui vagi. Patet consequentia, quia indiuiduum vagum non afficitur iterum signo particulari: inepitè quippe dixeris, *quidam aliquis homo*. Neque satisfacit responso Capreoli in 1. dist. 25. nempe id, quod est commune instar indiuidui vagi, quatenus significat in recto modum cuiusque indiuidui, & non naturam, posse affici signo particulari, non vero indiuiduum vagum, quod significat naturam & modum. Non, inquam, satisfacit hæc responsio: quia indiuiduum vagum ex eo non potest iterum affici signo particulari, quia significat modum existendi particulariter, qui modus existere nequit particulariter per alium modum: si ergo persona significat eundem modum de formali & in recto, non poterit existere particulariter per alium modum, ac proinde neque affici signo alio particulari. His accedit, indiuiduum vagum, vt quidam homo,

Responso Capreoli in 1. dist. 25. nempe id, quod est commune instar indiuidui vagi, quatenus significat in recto modum cuiusque indiuidui, & non naturam, posse affici signo particulari, non vero indiuiduum vagum, quod significat naturam & modum.

persona que dicitur formalis significat.

homo, esse complexum quoddam, ac vnum per accidens: idem quippe est dicere, quidam homo, ac dicere, vnus homo, & dicere quidam homines, ac multi homines: quare dictio, *quidam*, non significat id reale, quo indiuidua nature, cui applicatur, constituuntur vltimò, ac distinguuntur abinuicem.

Durandi opinio.

Hac ergo opinione relicta, Durandus in 1. dist. 23. quest. 1. in eam inclinat sententiam vt dicat, vocabulum, *persona*, de formali significare in concreto quamdam intentionem secundam, supponere verò pro indiuiduis constitutis ex natura rationali, cuius sunt indiuidua, & ex proprietatibus personarum, Eandem sententiam affirmant Torres hoc loco, & quidam alij.

Torres.

Impugnatur.

Sententia hæc, licet magis ad veritatem accedat, non videtur tamen omnino rei propositæ scopum attingere: id quod ostenditur. Primò, quoniam cum intentio tamquam à ratione fundandi ab opere intellectus pendeat, concedendum esset, seclusa intellectus operatione, non esse in Deo tres personas, nisi fundamentaliter, ac in potentia solum quoad significatum formale vocabuli persona. Secundò, quoniam omnis intentio secunda est relatio: quare si persona in concreto significat intentionem secundam, habebit correlatiuum quod ei respondeat, quod tamen non facillè ostendetur, quod illud sit. Si quis fortè dicat, correlatiuum esse naturam rationalem communem communitate reali, vel rationis, is debet animaduertere, esse per impossibile in natura diuina non esset communitas realis, sed Deus esset, qualem illum crediderunt Philosophi, nihilominus futuram in Deo vnam personam duntaxat, vt Iudæi, & Gentiles Philosophi arbitrantur: quare ad rationem personæ necessarium non est, vt natura, cuius est persona, sit communis. Adde, naturam rationalem, quæ natura rationalis est, non esse relatiuum: quæ commune verò quid est, referri quidem ad particulare, subiicibile, quæ tale est: persona autem, quæ persona, non subiicibile quid, sed incommunicabile, subsistens in natura rationali videtur significare.

Scoti & autoris sententia. Nomen persona quid dicitur de formali, & pro quibus supponat.

Est ergo tertia opinio Scoti in 1. dist. 23. & 25. quam amplectendam censet, asseretis, vocabulum, *persona*, de formali significare in concreto incommunicabile nature rationalis: supponere verò pro rebus realibus, quibus conuenit huiusmodi incommunicabilitas. Porò incommunicabilitas negatio quædam est, aut si maus (atque hoc censet probabilius) dicit, sicut vnum de formali dicit indiuisiōnem in ente, eaque de causa includit ens, & addit indiuisiōnem, & ob id vnum numero est ens indiuisiū in se, & diuisum à quocumque alio: ita suppositum dicere indiuiduam seu incommunicabilem substantiam, & propterea includere substantiam in suo significato formali, & addere incommunicabilitatem, per quam contrahitur ad esse suppositum. Personam verò addere supra suppositum, quod sit natura rationalis. Opinio hæc probatur primò ex definitionibus Boëtij & Richardi: affirmant enim personam esse substantiam indiuiduam, id est, incommunicabilem. Secundò probatur, quoniam ea data, cessant expositæ huius rei difficultates, atque omnia rectè constant.

ARTICVLVS III

Vtrum sicut in diuinis concedimus esse tres personas, ita concedendum sit esse tres substantias.

DISPUTATIO I.

Pars quæ negat suaderi potest primò, quoniam Hieronymus in epist. ad Damasum citata renuit cōcedere tres personas diuinas esse tres substantias.

Ait enim: Sufficiat nobis dicere vnam substantiam, & tres personas perfectas & æquales. Imò sacrilegum existimat asserere, tres personas diuinas esse tres substantias. Augustinus etiam 5. de Trinitate, cap. 9. Quia nostra, inquit, consuetudo iam obrinuit, vt idem intelligamus cum dicimus substantiam, & cum dicimus essentiam, non audemus dicere vnam essentiam, & tres substantias, sed vnam substantiam, vel essentiam, & tres personas: quod idem 7. de Trinitate, cap. 4. ad finem probat. Id ipsum affirmat Richardus 4. de Trinitate, cap. 6. 7. & 8.

Secundò, quoniam Concilia affirmant, Deum esse tres personas, & vnam substantiam, vt Toletanum 6. cap. 1. de tribus personis dicit, substantia liter vnum sunt, subiungitque, in hac Trinitate tanta est vnitatis substantia, vt pluralitate careat. Conciliū Toletanum II. in confessione fidei: Nec, inquit, sicut tres personas, ita tres substantias predicamus, sed vnam substantiam, tres autem personas. Lateranensi item cap. Firmiter, & cap. Damnamus, de summa Trinitate, & fide Catholica, tres persona, sed vna essentia, substantia, seu natura. Demum in Concilio Niceno definitum fuit, filij esse vnicuique patri, quod Latina Ecclesia vertit, consubstantialia Patri, vt habetur in symbolo Missæ: ergo tres persona diuina non sunt tres substantia, sed vna tantum.

Pars verò, quæ affirmat, suaderi potest efficacissimis rationibus. Primò, quoniam tres persona diuinae sunt tres res inter se re ipsa distinctæ: cum ergo non sint accidentia, sit, vt sint tres substantia. Et enim ens reale sufficienter diuiditur in substantiam & accidens: neque datur res, quæ medium quid sit inter substantiam & accidens. Secundò, persona à Boëtio definitur; indiuidua substantia rationalis natura: ergo tres persona diuinae sunt tres indiuidua substantia, atque adò tres substantia. Confirmatur, quia vt statim videbimus, concedi debent in Deo tres hypostates: cum ergo vna sit, idem sonet Græcè, quod Latine substantia, fit, vt cōcedendum etiam sit tres personas diuinas esse tres substantias.

Tertiò, Augustinus 7. de Trinitate, cap. 6. prope finem. Aut si iam, inquit, placet, propter disputandi necessitatem, cum quaritur, quid sit, dicere tres substantias, siue tres personas. Quo loco satis aperte admittit in rigore, atque ex proprietate sermonis, id posse concedi. Item 5. de Trinitate, cap. 8. ait: Nostri, id est, Latini, hæc Græco tractantes eloquio dicere consueuerunt, vnam essentiam, & tres substantias, quod est Latine, vnam essentiam, & tres substantias. Hilarius etiam in libro de Synodis affirmat, se interfuisse cuidam synodo, vbi expressè admissam est in diuinis tres esse substantias. Et Anselmus Monologion, capite penultimo asserit, posse dici vnam essentiam, & tres personas, siue substantias. Et de incarnatione Verbi, c. 8. Sicut, inquit, nos dicimus vnam substantiam, & tres personas, ita illi (Græci scilicet) dicunt vnam essentiam, & tres substantias: id ipsum per substantias, quod nos per personas significantes: neque nobiscum aliquatenus in fide discrepans. Hæc Anselmus. D. Thomas quoque hoc loco in responsione ad secundum concedit, nomen substantia accipi etiam pro hypostasi, atque supposito apud Latinos. Idem affirmat quæst. sequenti articulo primo ad primum.

Vt dubio proposito satisfiat, sciendum est, vocabulum,

MOLL
INDI
ID

bulum, substantia, tribus modis usurpari, vt in explicando praedicamento substantiam adnotauimus. Vno modo, pro essentia, quam Graeci *ousav* vocant. Hoc modo sumitur apud Aristotelem in definitione aequiuocorum & vniuocorum, his verbis. Ratio substantiae non nisi accommodata, &c. & alia saepe. Sicut autem vocabulum, essentia, sumitur duobus modis, ita etiam vocabulum substantia, quod attinet ad hanc usurpationem. Vno pro sola natura communi suppositis, indiuidiue: quo pacto proprietates personales, principiaque indiuiduantia, sicut non dicuntur de essentia, aut partes essentiae, ita neque dicuntur de substantia rei, aut partes substantiae. Haec acceptio essentiae, & substantiae, pro sola natura communi, non vero pro proprietatibus personalibus, principiaque indiuiduantibus, frequentissima est apud antiquos Philosophos, & Patres. Saepè Aristoteles solam naturam communem, & quae illi interna sunt, quod quid est, essentiam, ac quidditatem appellat. Et 5. Metaph. cap. 8. textu 15. distinguens significationes vocabuli substantiae, ait: *Item quod quid erat esse, cuius ratio definitio est, hoc vniuocumque substantia dicitur, statimque subiungit aliam vocabuli usurpationem, qua suppositum, indiuidiue praedicamenti substantiae dicitur substantia, dicens: Accidit igitur duobus modis substantiam dici, & ipsum vltimū subiectum, quod non dicitur de alio (id est, suppositum) & id quod, cum quodquid sit, etiam separabile fuerit, (id est, natura communis in eo inclusa, quae proinde destructo supposito manet in aliis.) Cyrillus etiam lib. 1. dialogorum de Trinitate, duobus foliis ante finem libri, hoc constituit discrimen inter substantiam seu essentiam, & substantiam, hoc est, suppositum: quod substantia, seu essentia sit sola natura communis suppositis: substantia vero sit suppositum, reſue singularis ac incommunicabilis sub illa contenta. In confessione etiam Iustini, quae habetur ad finem primi tomi Conciliorum, post Concilium Toletanum secundum dicitur. Non idem est natura & substantia: omnes enim sancti Patres constantiter nos docent, aliud esse naturam, siue substantiam & formam, & aliud substantiam, siue personam: & naturam quidem vel substantiam & formam, hoc quod est commune significare: substantiam autem, siue personam hoc quod est speciale. Et Theodoretus in additionibus ad Breuiarium Liberati 2. tomo Conciliorum ante Concilium Aeternense ait: Natura & substantia in nullo differunt, nisi in nomine: natura enim substantia est. Substantia & persona in nullo differunt, nisi in nomine: substantia enim persona est, sed natura quidem & substantia generale quoddam, substantia vero atque persona quoddam proprium significant. Velut vna communio omnium: hominum natura est atque substantia: substantia vero & persona cuiusque hominis proprium. Et non quoniam innumerabiles personae, & substantiae sunt hominum, propterea innumerabiles & naturae, siue substantiae. Vna namque & eadem substantia, atque apud omnes homines, & non altera est. Et rursus non quoniam vna & eadem natura, atque substantia omnium hominum est, propterea vna est, seu persona, seu substantia omnium hominum: scimus enim diuersas personas hominum, & non vnā. Petrus enim, & Iacobus, & Ioannes vnū quidem naturae & substantiae secundum quod homines sunt, &c. Haec Theodoretus. Ex quibus constat antiquos Philosophos & Patres frequenter nomine naturae, essentiae, & substantiae, id solum intelligere, quod commune est suppositis, praescindendo ad proprietates personales, differentiue indiuiduantibus: tamen interdum indiuidua ipsa naturarum substantialium substantias appellant. Sic enim*

A Aristoteles eiusmodi indiuidua appellat primas substantias, & Boetius, ac Richardus illas eadem indiuiduas, incommunicabilesque substantias vocant.

Ex dictis colligas, merito diuinitatem, quia communis est tribus personis diuinis, vocari essentiam. Licet etiam ea causa accedat, quod totum esse proprietatum personalium tamquam in radice sit in natura diuina, cum quo est omnibus modis idem ex natura rei. Intelliges ex dictis verus dissidium inter Catholicos & Ariūm. Hic enim dicebat esse aliam naturam, non solum numero, sed etiam rationis alterius in Patre, aliam in Filio, aliam in Spiritu sancto, ac proinde in tribus personis esse tres essentias, & naturas: Catholicici vero solam vnā numero essentiam diuinam Dei, quatenus Deus est, in tribus personis diuinis agnoscebant, affirmantes personas solis distingui proprietatibus, relationibusue realibus, cum essentia & natura diuina profus eisdem: distinctis tamē inter se secundum rem propter oppositionem relatiuam.

Alio modo sumitur substantia, vt dicitur a substando accidentibus, in qua acceptione substantia formaliter significat relationem substantis ad accidens sustentatum: diuiditurque in substantiam primam, id est, quae non mediante alia accidentibus substat, vt sunt supposita, indiuiduae praedicamenti substantiae: & in substantiam secundam, id est, quae secundario, mediante alia substat, quales sunt substantiae vniuersales, quae mediantibus singularibus substantiis accidentibus substant. Cum vero accidens Deo repugnet, ratio quoque substantiae in hac acceptione ei conuenire non potest. Iuxta eam acceptionem intelligendus est Augustinus 7. de Trinitate, cap. 5. Cum Deum abſue dici substantiam asserit: eo quod accidentibus careat: licet propriūssimē essentiam dei assermet.

In tertia usurpatione substantia dicitur à per se effendo, hoc est, non in alio tamquam in subiecto, sumptaque hoc modo contra accidens diuiditur. Omne namque ens reale, vel est in subiecto, vel non est in subiecto, haec enim duo pugnantia dicunt: quod si in subiecto sit, erit accidens: si vero non sit in subiecto, erit ens per se existens in sensu explicato, atque ad eod substantia.

His suppositis sit prima conclusio. Sumpta substantia in prima acceptione iuxta modum loquendi antiquorum Philosophorum ac Patrum, nempe pro essentia communi singularibus, tres personae diuinae non sunt tres substantiae, sed vna numero substantia: asserereque contrarium esset error in fide. De substantia in hac acceptione loquuntur testimonia omnia, quibus pars quae negat confirmata est, satilque aperte probant hanc nostram conclusionem.

Secunda conclusio. Sumpta substantia in tertia acceptione, haec in rigore ac simpliciter est vera, tres personae diuinae sunt tres substantiae. Idque aperte satilque efficaciter probant argumenta adducta in confirmationem partis, quae affirmat.

Tertia conclusio. Tum propter aequiuocationē vocabuli, substantia, quia interdum sumitur pro essentia communi, interdum vero pro quocumque ente reali existente non in alio tamquam in subiecto: tum etiam propter vsum sanctorum Patrum, & Conciliorum, qui nomine, substantia, in Deo intelligere consueuerunt solam essentiam: tum denique propter cōtrouersiam, quae fuit cum haereticis, num in ea acceptione sint plures substantiae in Deo, an vna tantum, numquam absolute concedendum est, tres personas diuinas esse tres substantias: sed cum distinctione, nempe id verum esse, si substantia sumatur,

Diuinitas cur essentia personarum diuinarum dicatur.

Arij & Catholicorum dissidium.

Substantia usurpatio.

Substantia vt à substando dicitur Deo non conuenit.

Substantia acceptio.

1. Conclusio.

2. Conclusio.

3. Conclusio.

Cur non sit absolute concedendum, tres personas diuinas esse tres substantias.

Substantia apud antiquos, & suppositum idem.

Cur non sit absolute concedendum, tres personas diuinas esse tres substantias.

Handwritten signature or mark.

sumatur, non pro essentia, sed pro re per se existentem, id est, non in alio tamquam in subiecto, secus autem si sumatur pro essentia: aut nisi appositae particula aliqua, quæ denotet sumi substantiam pro supposito, ut si dicatur, sunt tres substantiæ relatiuæ, aut tres substantiæ incommunicabiles. Atque hoc solum est, quod voluit Augustinus, & alij Patres, quos in confirmationem partis, quæ negat, retulimus.

DISPUTATIO II.

Vtrum concedendum sit in Deo esse tria supposita, & tres hypostases.

Suppositum unde dicitur.

Quod ad primum attinet, non dubium est, in Deo esse tria supposita. Personæ namque supposita quædam sunt: quare cum in Deo sint tres personæ, sit, ut sint tria supposita. Circa vocabulum verò animaduertendum est, suppositum dici quasi sub aliis positum, tam accidentibus, si sit accidentium capax (quod dico propter supposita diuina) quam prædicatis substantialibus. Quod autem aliquid omnibus aliis subiiciatur, ex eo prouenit, quod sit substantia incommunicabilis: quare suppositum de formali incommunicabilem substantiam significat, supponit verò pro re substantiali, cui conuenit incommunicabilitas, ut articulo præcedente explicatum est. Ratio verò impositionis nominis est, quod talis res cæteris rebus, & ipsi nulla alia, subiiciatur.

Hypostasis.

Quod verò attinet ad secundum, sciendum est, ὑπόστασις Græcè idem, quod Latine dicitur substantia, significare. Boëtius dicit ὑπόστασις dici à substantia do accidentibus, quod D. Thomas in responsione ad tertium articuli tertij huius quæstionis exponit, ut intelligatur, quoad impositionem nominis, non verò quoad rem significatam. Unde ut aliquid dicatur ὑπόστασις necessarium non est, ut accidentibus subter: quemadmodum licet lapis à ledendo pedem dicatur, necesse non est, ut omnis lapis pedem lædat. Quamuis autem vocabulum, *hypostasis*, usurpari etiam possit ad significandam quamcumque aliam substantiam (quo pacto usurpari videtur ad Hebræos 1. ubi enim Latina versio habet: *Qui cum sit splendor gloria, & figura substantia eius*, Græca habet ὑπόστασις τῆς ὑπερσσοῦς αὐτοῦ, id est, figura hypostasis eius) interdum tantum sumitur ad significandam solam substantiam incommunicabilem, & tunc hypostasis & suppositum idem sunt. Quare quemadmodum concedimus in Deo tria supposita, sic etiam concedi debent tres hypostases. Id quod confirmari potest, quoniam ubi in symbolo Athanasij Latine dicitur, *alia est persona Patris, alia Filij, &c.* Græcè habetur: *alia est hypostasis Patris, alia Filij, &c.* Basilij præterea in epist. 43. ad Gregorium Nyssanum, ὅτι οὗτοῦ vult esse idem quod essentiam, ὑπόστασις verò rem indiuiduam, & proprietatibus subsistentem: res verò proprietatibus subsistens id ipsum est, quod persona in diuinis. Præterea Damascenus lib. 1. fidei orthodoxæ, cap. 10. *In solis*, inquit, *personalibus proprietatibus differunt ab inuicem tres sanctæ hypostases, non substantia, sed characterismo propria hypostases indiuisibiliter discrete.*

D. Hieronymus explicatur.

Quod hæc in re difficultatem facit, est beatus Hieronymus, dum in epistola ad Damasum cirata, concedere renuit in diuinis tres hypostases. Nam *uocantur*, inquit, *tres hypostases, si placet, & una tenentur.* Nomen hoc non bona suspitionis est. Et paucis interiectis: *Mihi credite, venenum sub melle latet.* Dicendum nihilominus est, ob id Hieronymum eo tempore tenuisse concedere in diuinis tres hypo-

stases, quod cum ὑπόστασις, idem significet quod substantia, hæretici decipiebant rudes argumentantes, in Deo sunt tres substantiæ: ergo tres essentia. Cæterum postquam iam nunc usu recepta est usurpatio hypostasis pro solis substantiis incommunicabilibus, auctacter concedendum est, in Deo tres esse hypostases.

DISPUTATIO III.

Vtrum in Deo sint tres subsistentiæ.

Durandus in 3. dist. 1. q. 2. in Deo vnâ tantum essentia diuinâ agnoscit subsistentiam, à qua tria supposita diuinâ dicantur subsistere: ita nimirum, ut licet aduentu trium proprietatum personaliū resultant tres res proprietatibus ipsis inter se diuersè habentes essentiam communem, quæ proinde cum illis non efficit quatuor res: attamen eisdem proprietatibus aduenientibus non sequantur tres subsistentiæ, quarum vna sit Patris, alia Filij, & tertia Spiritus sancti, quæ habeat communem subsistentiam diuinâ essentia: quin potius à sola subsistentia diuinâ essentia vult Durandus habere personas diuinâs, quod subsistant. Ideoque negat hanc propositionem, *tres diuinæ personæ sunt tria subsistentia subsistentiæ: licet sint tres subsistentes adiectiuè*, ad eum modum quo vnaquæque persona ab eadem numero deitate dicitur. Deus, & ab eadem numero sapientia, & potentia, dicitur sapiens, & potens, eaque de causa negamus tres personas diuinâs esse tres Deos, aut tria sapientia, vel potentia subsistentiæ: quoniam ut nomen concretum substantium pluraliter dicatur, opus est pluralitate significati formalis: dicimus tamen tres personas diuinâs esse sapientes, & potentes adiectiuè.

Hinc colligit illud discrimen inter suppositum creatum, & increatum: quod creatum completur in esse rei subsistentis per suam proprietatem personalem seu suppositi, à qua proinde habet ut subsistat, & qua secluta in reliquo nequit subsistentia reperiri: suppositum verò increatum, puta Pater, aut Filius in diuinis, non completur in esse subsistentis per suam proprietatem personalem, neque ab ea habet, ut subsistat, sed à sola essentia, subsistentiaque essentia: à proprietate verò personali habet, ut sit quippiam incommunicabile, atque adeo ut sit suppositum, ac persona. Quare, inquit, *ab alio habet, ut subsistat, nempe ab essentia, & ab alio, ut sit suppositum & persona, nempe à proprietate.*

Hanc suam sententiam probat Durandus. Primò, quoniam subsistere dicit perfectissimum modum essendi: sed in diuinis modus perfectissimus essendi est esse in se, & ad se, id est, esse absolutum, quod habent personæ ab essentia, non verò à proprietatibus personalibus, quæ sunt ad aliud: ergo subsistere solum conuenit diuinis personis ratione essentia, & ab essentia, non verò ratione proprietatum personalium, & à proprietatibus personalibus.

Secundò subsistere dicit perfectionem: at relatio, proprietate personalis, in diuinis nullam dicit perfectionem: alioquin aliqua perfectio esset in vna persona diuinâ, quæ non esset in alia: ergo in personis diuinis vnicum tantum est subsistere diuinæ essentia, à quo solo personæ subsistere dicantur.

Tertiò, quoniam Augustinus septimo de Trinitate, capite quarto probat, subsistere esse quid absolutum, dicens: *Omnia res ad se ipsam subsistere dicuntur, quanto magis Deus.*

Cæteranus 3. p. q. 3. artic. 2. arbitrat, sicut esse

Durandus.

Primum Durandus.

Secundum.

Tertium.

Cæterani, Mirandi, Scoti.

essentia.

ens reale conuenit personis diuinis non solum ratione essentiae, sed etiam ratione relationum, ideoque in Deo sunt tres res relationae, & vna absoluta, quae cum sit idem cum relatiuis, non efficit cum illis quatuor res, sed tres tantum, vt Concilium Lateranense cap. *Damnatus*, de summa Trinitate & fide Catholica optime definit: sic etiam subsistere conuenit formaliter personis diuinis, non solum ratione essentiae, sed etiam ratione relationum, & ideo in Deo dari vnam subsistentiam absolutam essentiae diuinae communem tribus personis, & tres relatiuas trium personarum diuinarum, quae similiter cum absoluta diuinae essentiae non efficiunt quatuor subsistentias, eod quod sint idem prorsus cum ea. Addit Caietanus, esto vnaqueque persona à relatione habeat formaliter suam peculiarem subsistentiam, radicaliter tamen habere illam ab essentia: quod enim relatio in diuinis substantia sit, & non accidens, habet id ab essentia tanquam à radice: quare quod constituat quid substantiale incommunicabile, ac proinde subsistens, habet formaliter à se, sed radicaliter ab essentia. In eadem sententia sunt Miranda in sua summa Conciliorum in adnotationibus ad epistolam Sophronij, quae habetur in 6. Synodo actione 11. & Scotus quodlibeto 4. ad primum principale.

Alij volunt in Deo esse tres subsistentias personales & relatiuas, & nullam absolutam communem tribus personis, quasi essentia diuina neque subsistere, neque subsistentia dicenda sit.

Vt huius rei veritas innotescat, Conciliaeque, & Patres, alique Doctores rectius intelligantur, sciendum est, subsistere tribus modis vsurpari. Primo, vt sit idem quod per se existere, id est, non in alio tanquam in subiecto, quod quidem substantiis omnibus conuenit tam communibus, quam singularibus, etiam humanitati Christi. Imò & substantiis incompletis, vt materiae, ac formae equi, &c. Hanc acceptionem inuere videtur D. Thomas in hoc articulo: quamuis exponi possit, vt in aliqua duarum acceptionum sequentium loquatur. Iuxta eandem quidam definiunt subsistentiam esse ens per se subsistens, valeret apud eos haec consequentia: est subsistentia, ergo subsistit. Haec vsurpatio minus propria est, nec in ea controuertunt Doctores vtrum in Deo sint tres subsistentiae.

Secundo modo sumitur subsistere, vt idem sonet, quod per se existere, in eo sensu, vt in sua existentia non pendeat ab aliquo, cui quasi inexistat, & à quo tanquam ab eo, cui quasi inexistat, sustentetur. Quod propriissime est existere per se, id est, sine adminiculo alterius, cui innitur, & à quo ita sustentetur, pendeatque in suo esse. In hac acceptione nullum vniuersale subsistit, quia pendet in suo esse à singulari, in quo sit.

Nulla item forma (praeter animum rationalem) neque etiam materia prima subsistit, quia in suo esse pendet à supposito, in quo sint propter mutuum dependentiam formae à materia, & materiae à forma substantiali. Humanitas etiam Christi non subsistit, quia vt modò per incarnationem habet esse in Christo, pendet à Verbo diuino, cui quasi inexistit, & à quo sustentatur. Animus verò rationalis subsistere dicitur in hac acceptione, quia quamuis, dum corpori est vnitus, in eo, & in toto composito existat; ab eis tamen non pendet in suo esse, sed potest ab eis separatus existere. Vnde hoc discrimen tradi cõsuevit inter animum rationalem, & ceteras formas naturales, quod solus animus rationalis subsistat. Quoniam verò ipse solus subsistit in seipso, ipse so-

Molina in D. Thom.

lus operatur vt quod: cetera verò forma, vt id solum, quo suppositum operatur. Vt enim vnumquodque se habet ad esse, ita se habet, vt operetur, vt quo, aut vt quod. Eadem ratione, quoniam essentia diuina in suo esse non pendet à suppositis diuinis, quasi ab eis sustentetur, vel ad sui sustentationem & conseruationem in suo esse eis indiget, dicitur subsistere in seipso in hac acceptione, vt omnes concedunt, eaque ratione operatur vt quod.

Age verò expendamus, ac constituamus, quidnam sit subsistentia, quae abstractum est verbis, subsistere, in hac secunda acceptione. Id namque ad intelligenda plurima perutile erit. Dico ergo, subsistentiam hoc modo sumptam non esse aliud, quam existentiam, vel esse, eius quod, vt existat, non pendet à quocumque alio, cui quasi inexistat, & à quo sustentetur. Quod enim eo modo existit, vt in suo esse non pendeat ab alio, cui quasi inexistat, dicitur subsistere in hac acceptione: existentia verò ipsa, vel esse, quo sic independenter à quocumque alio existit dicitur subsistentia. Quò fit, vt subsistentia in hac acceptione duo includat, nempe existentiam, & negationem dependentiae, quoad eam à quocumque alio cui id, quod eam habet, quasi inexistat, & à quo sustentetur. Id verò, quod in se habet, vnde fundet negationem talis dependentiae ab alio dicitur subsistere.

Hinc patet, quemadmodum vocabulis, *suppositum*, & *persona*, non significatur aliquid mere reale & positium, sed substantia contracta per negationem incommunicabilitatis, etsi ea voces supponunt pro iis substantiis singularibus, quae talem negationem sibi vendicant, ac in se fundant, vt articulo praecedente explicatum est: ita vocabulo, *subsistere*, non significari formaliter quid mere reale & positium, sed existentiam omnibus entibus & gradibus entium communem, contractam per negationem dependentiae, quoad ipsam, à quocumque alio cui res, quam afficit, quasi inexistat: supponere verò pro rebus, quae talem negationem dependentiae sibi vendicant, ac in se fundant.

Ex dictis facile intelliges, quae sequuntur. Primum est, sicut Physicè, neque materia est subsistens, neque existentia illius est subsistentia, neque item forma (rationali animo excepto) est subsistens, neque existentia illius est subsistentia, sed totum compositum singulare, quod ex vnione formae cum materia resultat, est subsistens, & existentiaque illius est subsistentia: eò quod nec materiae nec formae conueniat à nullo alio dependere in suo esse, cui quasi inexistat: sed negatio praedicto modo dependendi ab alio in solum compositum conuenit: ita Metaphysicè, neque hominem communem subsistere, neque existentiam illius esse subsistentiam, neque item id quod Socrates addit supra hominem communem esse subsistens, neque existentiam illius esse subsistentiam, sed solum Socratem subsistere, existentiamque illius esse subsistentiam: eò quod Socrates solus in suo esse à nullo alio pendeat, cui quasi in sit, & tam homo in commune, quam id quod Socrates supra ipsum addit, pendeat à Socrate in suo esse atque existentia.

Eadem ratione (iuxta eorum opinionem qui arbitrantur, suppositum creatum addere aliquid reale supra suam naturam singularem) neque singularis natura Socratis subsistit, neque existentia illius est subsistentia: neque item id, quod Socrates addit supra suam naturam singularem subsistit, neque existentia illius est subsistentia: eò quod vtrumque quo ad existentiam pendeat à Socrate: Socrate

Subsistentia quid.

Subsistere significat formaliter existentiam cum negatione dependentiae.

Subsistere quibus conueniat.

Natura singularis quatenus à supposito distinguitur, itemque eius existentia non est subsistentia.

Quoniam aliam opinionem

Subsistere tribus modis accipi. Primum.

Secundo modo

Humanitas Christi non subsistit per se.

Discrimen inter animam rationalem, & ceteras formas naturales.

tes autem, qui a nullo alio, cui quasi insit, pendet, & ob id suapte natura efflagitat sibi negationem illam dependentiae a quocumque alio, subsistere dicitur, existentiaque illius subsistentia vocatur. Quare haec consequentia nulla est, personalitas Socratis (id est, id quod cum natura humana in commune aut etiam cum hac numero humanitate constituit Socratem in esse Socratis, atque adeo in esse suppositi, & personae materialiter sumptae) complet Socratem in esse rei, cui subsistere conuenit: ergo personalitas Socratis subsistit, aut est subsistentia. Vt enim forma huius equi adueniens materiae superueniente rationem formalem huius equi in esse rei, quae subsistit, & tamen neque forma illa subsistit, neque est subsistentia huius equi: ita personalitas Socratis complet Socratem in esse rei, cui conuenit subsistere, & tamen neque ipsa subsistit, neque est subsistentia Socratis.

Proprietates adiunctae essentiae ut constituant diuersum subsistere, cum tamen ipsa non subsistat.

Secundum est. Sicut nullum est absurdum, animi rationale Diui Petri esse in se quippiam subsistens, & nihilominus in die iudicii, ubi fuerit corpori minimè subsistenti iterum unitus, resultare D. Petrum, ut quiddam aliud subsistens, veram habens rationem suppositi & personae, quod animo non conueniebat: ita nullum esse absurdum, quod certo gradu metaphysico superueniente reiam in se subsistenti, quo ea quasi contrahatur ad aliquid substantiale vnum per se, ac incommunicabile, existat distinctum subsistens, esto id, per quod contrahitur, neque subsistat, neque sit subsistentia. Ratio vtriusque dicti est, quoniam necesse non est, ut id quod contrahit, aut determinat, vel non subsistens ad esse rei subsistentis (ut hominem in communi, aut humanitatem Socratis ad esse Socratis) vel subsistens iam in seipso ad esse noui subsistentis, subsistens sit, aut subsistentia: quandoquidem negatio dependentiae a quocumque alio, cui quasi inexistat, reperiri fundarique potest in eo quod resultat, & non in eo per quod completur in rationem rei, cui subsistere conuenit.

Relationes in diuinis ut subsistant.

Vnde infero. Cum in diuinis Pater intrinsecè includat essentiam diuinam, & suam proprietatem personalem, & Filius similiter essentiam & filiationem: posse paternitatem & filiationem sumi duobus modis, ut quaestione praecedente art. 2. disputatione vltima explicatum est. Vno tamquam formas totius, ut vocant, ita ut in abstracto dicantur quod Pater & Filius includunt in sua ratione formali. Hoc modo sunt idem prorsus, non solum re & ratione formali, sed etiam virtute cum Patre & Filio: ac proinde sicut Pater & Filius sunt supposita, personae, ac res subsistentes: ita etiam paternitas, & filiatio, esto ut supposita, personae, & res quaedam subsistentes sunt, commodiùs significantur nominibus concretis, quam abstractis.

Altero modo possunt sumi, ut dicuntur nudas proprietates personales, nec includunt essentiam, sed cum ea nostro intelligendi more constituunt personam esse rerum incommunicabilium, atque adeo suppositorum & personatum fundamentali- rer. Hoc modo spectatae proprietates personales, cum intrinsecè non includant essentiam, non sunt personae, sed quasi principia, nostro intelligendi more, vna cum essentia constituenta ac complementaria vltimo rationem personarum. Quia ergo proprietates personales hoc modo spectatae, quemadmodum radicaliter habent ab essentia, ut sint substantia, & non accidentia, atque adeo ut vna cum essentia quippiam substantiale, & incommunicabile constituant: ita ab eadem essentia tamquam a fundamento, & radice videntur pendere in suo esse: cum tamen es-

sentia ab eis in suo esse vicissim non pendeat: quippe cum esto per impossibile non haberet proprietates personales relatiuas, sed esset qualem eam philosophi existimauerunt, optimè subsisteret in se ipsa: efficitur, ut proprietates personales neque sint supposita, neque subsistunt, sed solum contrahant ac determinant essentiam, quae in se ipsa subsistit, ad esse rei substantialis omnino incommunicabilis, atque adeo ad esse distincti subsistentis, quod proprièssimè habet rationem suppositi, ac personae: cum tamen essentia, nec suppositi, nec personae rationem habeat: eo quod suapte natura communicabilis sit suppositis per easdem proprietates personales constitutis.

Proprietates personales non sunt supposita.

Ex his constat, proprietates personales in diuinis, nec esse subsistentes, nec esse subsistentias: & nihilominus vna cum essentia constituere distinctum subsistens: eo quod suppositum, quod constituunt, fundet non solum negationem dependentiae a quocumque alio, cui quasi inexistat, & a quo sustentetur, sed etiam negationem communicabilitatis cuiuscumque alteri: quod essentiae non conuenit. Cum autem audis, proprietates personales vna cum essentia constituere distinctum subsistens ab essentia, intellige, quod cum essentia non ponit in numerum subsistentium: quemadmodum quando corpus reunietur animae Diui Petri, constituitur cum ea distinctum subsistens, quod cum anima ea ratione non ponit in numerum subsistentium, quod eam includat: essentia autem in singulis personis nostro intelligendi more includitur, virtuteque tantum ab eis distinguitur.

Tertio modo sumitur subsistere, ut sit idem quod sub aliis omnibus sistere seu esse: quod solis rebus incommunicabilibus, suppositiue conuenit. Vnde in hac acceptione subsistere, & esse suppositum idem sunt: quandoquidem suppositum idem est, quod sub omnibus positum, quod soli indiuiduae, hoc est, incommunicabili substantia conuenit. In hac ergo acceptione, nec rationalis animus singularis, nec essentia diuina subsistunt: quippe cum non sint sub omnibus aliis: Rationalis namque animus communicatus est, communicariue suapte natura potest homini singulari, qui proinde illi quodammodo subsit. Essentia verò diuina communicata est tribus suppositis diuinis, quae illi quodammodo subsunt, sub illaque tamquam sub re illis communi habent esse.

Tertio modo dicitur quod subsistere seu esse: quod solis rebus incommunicabilibus, suppositiue conuenit.

Subsistentia sumitur duobus modis. Vno, ut est abstractum vocabuli, subsistere, in tribus acceptionibus explicatis. Iuxta primam significat existentiam non in alio tamquam in subiecto. Iuxta secundam significat existentiam cum independentia a quocumque alio, cui quasi id, quod eam habet, inexistat. Iuxta tertiam verò significat existentiam seu collocationem sub omnibus aliis, ita ut nulli alteri sit communicatum, aut possit communicari. Altero modo sumitur subsistentia pro re, cui subsistere conuenit: habetque tunc vocabulum, subsistentia, vim conereti, cum significet idem, quod subsistens.

Subsistentia ut abstracta à subiecto quidem sit.

His ita constitutis, sit prima conclusio. Sumpta subsistentia in hac secunda significatione, atque ut significat rem, cui conuenit subsistere in tertia acceptione eius vocabuli, in Deo sunt tantum tres subsistentiae, & non vna essentia illis communis, ut affirmat tertia opinio, quam retulimus. Probarur conclusio, quia subsistentia in hac significatione ideu est, idemque significat, quod suppositum, nempe rem cui conuenit sub omnibus aliis esse, id est, quod nulli alteri sit communicata: quod nihil aliud est, quam esse suppositum, aut personam, si sit rationalis natura.

Subsistentia inter diuina sit mita pro ut subsistat. Constat.

MOL
D

naturæ: sed in Deo sunt tantum tria supposita, aut persona, & nihil datur illis commune, quod sit suppositum, aut persona: ergo in Deo sunt tantum tres substantiæ in hac acceptione, & nulla datur, in eadem acceptione, essentia, quæ illis sit communis.

In Deo tres substantiæ personarum.

In hac acceptione sumunt vocabulum, substantiæ, multa Cæcilia, & antiqui Patres, præsertim Græci. Ita sumitur in Concilio Ephesino in confessione fidei, non semel, & anathematismo 3. habetur: *Si quis in uno Christo dividit substantias post unitatem* (id est, supposita post unionem incarnationis,) &c. Anathematismo 4. *Si quis in personis duabus, vel substantiis eas voces dividit, &c.* quo loco persona, & substantia pro eodem reputantur. In quinta synodo Anathematismo 1. *Si quis non constitetur unam Deitatem in tribus substantiis, sive personis adorandam, anathematise.* Anathematismo 5. *Si quis conatur intrudere in mysterio Christi duas substantias, vel personas, & infra, Sed non constitetur Dei verbum carni substantialiter uniri, & propterea unam eius substantiam, vel personam, & ita sanctam Chalcedonensem synodum unam substantiam Domini nostri Iesu Christi confiteri, talis anathema sit.* Neque enim adiectionem persone, vel substantiæ sanctæ Trinitatis suscepit ex incarnato uno de eadem Trinitate Dei Verbo. Hæc ibi. In eadem acceptione usurpatur substantia Anathematismo 8. In Epistola Agathonis, quæ habetur in 6. synodo actione 4. & tamquam fides orthodoxa suscipitur actione 17. substantia, & persona pluries pro eodem reputantur. Et in synodica suggestione 125. Episcoporum, quæ habetur eadem actione quarta, & vt fides orthodoxa suscipitur actione 17. inter alia dicitur: *Unitatem quidem essentia, Trinitatem verò personarum sive substantiarum.* Et paulò inferius: *Unum Dominum nostrum Iesum Christum ex duabus, & in duabus substantiis inseparabiliter subsistere nusquam sublata differentia naturarum propter unitatem, sed potius salva proprietate utriusque, natura in unam personam, in unam substantiam concurrentem, non in dualitatem personarum dispersitum.* In Epistola Sophronij, quæ habetur actione 11. Trinitatem, inquit, pro tribus substantiis: unitatem autem propter singularitatem Deitatis. *Seu igitur sancta Trinitas numerabilis personalibus facta est substantiis, seu sancta unitas extra omnem numerum est, & hæc quidem indivisibilem habet divisionem, & inconfusam gerit coniunctionem. Cum dividitur namque numerabilibus substantiis, & numeratur personalibus alternitatibus, &c.* Hæc Sophronius. Et infra: *In tribus est personalibus substantiis, neque substantiis confundentes, & in unam earum substantias dividentes, neque unam eandem essentiam partientes, & in tres eam essentias discernentes, & unam ex hoc dividentes Deitatem: sed est unus Deus, una Deitas in tribus substantiis fulgens, & tres substantiæ & persona in Deitate una cognoscuntur.* Quibus multa alia addit, ex quibus aperte constat, apud eum eiusque temperatis Patres, idem esse substantiam, & suppositum, ac personam in rebus mente præditis. In eadem 6. synodo actione 17. in definitione fidei habetur: *Salvata proprietate utriusque natura in unam personam, & in unam substantiam concurrentem.* Eodem modo sumitur substantia in Concilio Lateranensi sub Martino 1. canone 6. & 8. In Florentino sess. vltima in decreto de processione Spiritus sancti dicitur, *Filius secundum Græcos esse causam, secundum Latinos esse principium substantiæ Spiritus sancti:* cum autem non sit principium essentia sed personæ: fit, vt nomine substantiæ Spiritus sancti, persona suppositumve Spiritus sancti intelligatur. Eodem modo sumitur apertissimè, ac frequenter vocabulum substi-

Molina in D. Thom.

stantia in confessione fidei Iustiniani, quæ habetur ad finem primi tomii Conciliorum post Concilium Toletanum secundum, & in testimonio Cyrilli, & Theodreti disput. 1. citatis.

Secunda conclusio. Sumpta substantia, vt est abstractum vocabuli subsistere secundo modo, vt pro re, cui conuenit subsistere secundo modo, in Deo sunt tres substantiæ personales, & vna essentialis illis communis, vt dicebant Caietanus, Miranda, & Scotus. Licet autem acceptio hæc non sit adeò frequens in Conciliis, & apud antiquos Patres, vt est acceptio de qua loquitur prima conclusio, usurpatur tamen non rarò à doctoribus Scholasticis, estque non contemnenda. Tum quia non improprie videtur id dici subsistere, quod ita perfecte existit, vt nullo alio indigeat à quo tamquam à sustentaculo in suo esse pendeat, quod est propriissimè per se existere. Tum etiam, quoniam valde expediens est, vt impositum fuerit nomen aliquod, quod eum existendi modum significet: eò quod actiones, & multa alia, solis eis, quæ eum habent essendi modum, tribuantur tamquam eis quæ operantur, vt quod, aut tamquam eis ad quæ terminatur, vt ad terminum qui producit, vt quod, nec occurrit commodius aliud nomen, quo is existendi modus melius exprimitur. Atque in hac acceptione vocabulorum, substantia, & subsistere, controuertunt doctores Scholastici, quot numero substantiæ sint in diuinis. In eademque sumit vocabulum *subsistere* Gregorius Nyssenus in enarratione vitæ Moysis, vbi explicans rubi visionem ait, *solum essentiam Dei verè subsistere.* Videturque sumere Augustinus, tum aliàs, tum 7. de Trinitate cap. 4. & 5. docetque conuenire diuinæ essentia. Tametsi illud proprie subsistere velit, quod ita non indiget alio, cui innitatur, vt ipsum sit accidentium sustentaculum, quasi subsistens idem sit, quod substantia vt à substando accedentibus dicitur: quæ causa est cur addat Augustinus, abusuè dici de Deo, magisque proprie Deum appellari essentiam, quam substantiam.

2. Conclusio. Quo pacto in Deo sint tres substantiæ personarum, & vna communis essentia.

Posterior pars conclusionis, in qua Caietanus cum Durando conuenit, nempe in Deo dari unam substantiam essentia in hac acceptione communem tribus personis, probatur facile. Quoniam essentia diuina non minis independens est in suo esse à personis, quam rationalis animus à corpore, & à supposito, in quo est: quippe quæ minimè personis sustentetur, sicut paulò ante ostendimus; ergo essentia diuina subsistit in ea acceptione substantiæ, ac proinde datur in Deo substantia essentia, quæ communis sit tribus personis.

Prior verò pars, quod scilicet dentur in Deo tres substantiæ personales, in qua Caietanus à Durando dissentit, non probatur directè testimonio Conciliorum & Patrum, quæ in confirmationem primæ conclusionis citauimus: quandoquidem in longè alia significatione accipiatur substantia in eis testimonio. Bartholomæus Medina ad tertiam partem D. Thomæ q. 3. artic. 2. censet, esse irrefragabile testimonium pro opinione Caietani illud Sophronij in 6. synodo, quod supra retulimus, in quo sanctissimam Trinitatem dicit numerabilem tribus personibus substantiis: quo in loco sumere non potest substantiam pro persona, sed pro essentia independentè à quocumque alio: alioquin, si sumeret substantiam pro persona, inepta esset locutio, cum perinde esset, ac si diceret, esse numerabilem tribus personis personibus. Dicendum tamen est, sumere pro supposito: nam substantia apud illos Patres latius

Nn 2 patet

paret quàm persona, idemque est quod suppositum. A
Quare perinde est ac si dixisset, esse numerabilem
tribus suppositis personalibus, id est, quæ sunt per-
sonæ, in qua locutione nihil ineptum reperitur.

Apertius multò videtur colligi hæc pars simul
cum præcedente, atque adeo opinio rota Caietani,
ex synodica suggestione 121. Episcoporum sub Aga-
thone supra citata, quæ sic habet: *Confitemur Trinua-
tem personarum, siue substantiarum, non trium nomi-
num substantiarum, sed bene trium personarum una sub-
sistentiam.* Quibus verbis substantia essentialis præ-
ter tres personas asseritur: alioquin non diceret
trium personarum vnam substantiam. Iouerus tam-
en in sua summa, cum hæc verba retulisset, addi-
dit: *Crediderim id esse mendum, positam, esse vnam sub-
sistentiam, loco dictionis vnam substantiam.* Sanè idem
mihi est factis vero simile: etenim in tota illa synodi-
ca suggestione, & in epistola Agathonis, semper su-
mitur substantia pro supposito, essetque intolerabi-
lis æquiuocatio immiscere nouam illam acceptio-
nem substantiæ præter communem motè loquen-
di illorum Patrum, vt ex dictis conclusione præce-
dente est manifestum. Adde quòd legendò, substan-
tiam, & non substantiam, coheret optimè sensus:
facileque fuit loco verbi, substantiam, transcribere
substantiam.

Tres diui-
na persona
habent tres
substantias.

Prætermisissis ergo Conciliorum testimoniis, vnde
ea pars directè confirmetur, rationibus potest
probari. Primò, quoniam vnumquodque trium (sup-
positorum diuinorum), quoad suam rationem for-
malem, cui conuenit esse suppositum naturæ diui-
næ, est ens reale, incommunicabile, realiter distin-
ctum à reliquis suppositis diuinis, includensque esse
absolutum, & respectiuum: sed secundum eam ra-
tionem formalem ita spectatam existit independèter à
quocumque alio, cui quasi inexistat, & à quo susten-
tetur: ergo non solum quoad essentiam, sed etiam D
secundum suam rationem formalem integrè spe-
ctatam, secundum quam distinguitur à reliquis sup-
positis diuinis, sortitur rationem peculiarem sub-
sistentis, non secus ac Socrates, non solum quoad ra-
tionale animû, quem includit, sed etiã quoad suam
rationem formalem integrè spectatam, sortitur ratio-
nem substantis peculiari quadam, sibi que propria
substantia. Consequentia manifesta est ex declara-
tione vocabuli subsistere in secunda acceptione: est
enim habere esse independèter à quocumque alio,
cui quasi innitatur. Maior probatione non indiget:
minor verò ex eo est manifesta, quoniam si existeret
dependèter ab alio, cui quasi inexistet, non
esset suppositum, eò quòd illi esset communicatum:
quare contradictionem implicat, aliquid esse
suppositum, & non subsistere in acceptione, de qua
disputamus. Confirmatur hæc ratio, quoniã vnum-
quodque trium suppositorum diuinorum, quoad integram
suam rationem formalem, secundum quam re distin-
guitur à reliquis, est substantia, vt substantia distin-
guitur contra accidens, atque adeò in Deo sunt tres
substantiæ relatiuæ, vt disp. i. ostensum est: cum er-
go vnumquodque trium suppositorum diuinorum,
quoad eam rationem formalem integrè spectatam,
nulli alteri rei innitatur, in qua existat, fit, vt quoad
eam subsistat substantia sibi propria, atque adeò vt tria
supposita diuina subsistat tribus substantiis relatiuis.

Secundò, ad pluralitatem suppositorum requi-
ritur pluralitas substantiarum, de quibus loqui-
mur, propterea enim Verbum diuinum, & hic ho-
mo, ostensò Iesu, non sunt plura supposita, quia ha-
bent vnicam substantiam: ergo in tribus suppositis
diuinis tres sunt substantiæ.

Tertiò, si paternitas cum essentia non constitue-
ret subsistens quoddam sua peculiari substantia, &
similiter filiatio, atque spiratio passiva, certè Pater,
Filius, & Spiritus sanctus non magis dicerentur
tres, quàm Verbum diuinum assumens simul tres
humanitates diceretur tres homines: quia enim
vnaquæque humanitas non constituit subsistens
alia substantia, sed eadem, quæ antea erat, Verbum
diuinum vnitè simul tribus humanitatibus, non di-
citur tres homines, sed vnus homo, id est, vnum ha-
bès tres humanitates: quare si relationes diuinæ non
constituerent subsistens peculiari substantia, certè
Pater, Filius, & Spiritus sanctus non dicerentur tres,
sed vnum, nempe vna essentia subsistens habens tri-
plex esse relatiuum: non secus, ac idem lac subsistens,
licet sit album & dulce, non dicitur plura qualia, sed
vnum quale, habens duo esse qualis. Concreta nam-
que neque adiectiuè, neque substantiuè dicuntur
pluraliter, nisi vbi adsint plura substantiis propriis
substantiæ, & quia vbi est pluralitas suppositorum,
est pluralitas rerum ita substantiuè, inde est, vt vbi
est pluralitas suppositorum, concreta, saltem addi-
ctiuè, pluraliter dicantur. Confirmatur eadem pars
conclusionis, quia si supposita diuina non haberent
suas peculiare substantias, numquam sancti Pa-
tres & Concilia toties tres personas diuinas appel-
lassent indistinctè tres substantias, sed cautius in re-
tanti momenti, eoque tempore controuersia, fuissent
locuta.

Primum argumentum Durandij, si quid probat,
solum est, proprietates personales, spectatas præcisè
ab essentia, non esse substantias, nec subsistere, quod
nos etiam dicimus, non verò probat non constitue-
re vnã cum essentia subsistens quippiam sua pecu-
liari substantia. In forma verò ad argumentum pos-
set in primis negari maior. Etenim rationalis ani-
mus Socratis subsistit, & tamen Socrates perfectius
esse habet, quàm suus animus, quandoquidem, vltra
animum, addat materiam, quæ etiam habet suum
peculiare esse. Ceterum admittam maiori, ad minorem
dicendum est, quauis in diuinis perfectius esse sit
absolutum, quàm respectiuum, spectatum præcisè
ab absoluto, quippe cum illud dicat perfectionem
absolutam, hoc verò neque perfectionem, neque im-
perfectionem dicat, at tamen non esse perfectius,
quàm id, quod simul includit absolutum & respec-
ctiuum, vt in diuinis includunt singula supposita:
nos autem non affirmamus proprietates personales
E præcisè consideratas ab essentia subsistere, neque
esse earum respectiuum præcisè spectatum, sed sup-
positum subsistere, esseque integrum illius habere
peculiarem substantiam distinctam re à peculiari-
bus substantiis cæterorum suppositorum diuinorum.
Quò fit, vt argumentum Durandij non probet, sub-
sistentiam peculiarem cuiusque suppositi non pro-
uenire simul ab essentia, & à proprietate personali
tamquam à complecte rationem talis substantis
distincti re à cæteris suppositis sub eadem natura
substantibus.

Ad secundum, cõcessa maiori, si intelligatur, sub-
sistere includere perfectionem (includit namque, exi-
stentiam eius rei, quæ subsistere dicitur, & addit ne-
gationem explicatã: existentia autè illa, vel perfectio
est, vel certè perfectionem includit: eò quòd nihil
subsistere possit, nisi aliquã habeat existentia abso-
lutam) concedenda est etiam minor, de relatione,
proprietas eue personali præcisè considerata à diuina
essentia. Cæterum negata est cõsequencia: ex ea nam-
que maiori & minori solè sequitur, proprietates per-
sonales, cõsideratas præcisè ab essentia, nõ subsistere, non

Respondit
ad argum-
ta Durandij
Ad primò.

non vero sequitur; ipsas personas, quae includunt essentiam, & addunt suas proprietates personales, quibus inter se distinguuntur, habere unam dumtaxat substantiam. Ut enim tres personae divinae sunt tria entia habentia suas peculiare entitates, & unumquodque est perfectissimum propter entitatem divinam essentiam, quam includit: sic etiam sunt tria entia substantia suis peculiaribus substantiis, in quarum quavis includitur substantia perfectissima divina essentia.

Ad tertium dicendum est, subsistere latius patere, quam absolutum, & relatum: non secus ac res, accidens, & substantia latius patent, communiacque sunt quibusdam absolutis, & respectivis. Quomodo autem quando relatum aliquid significatur nomine cuiusdam rei, cuiusdam accidentis, vel cuiusdam substantiae, non recipitur cum suo correlativo: nec enim recte dixeris, haec res, ostenso patre, est illius rei, nempe filij, haec res, nec in humanis ostenso patre dixeris, hoc accidens in concreto est illius accidentis, nempe filij, hoc accidens, nec etiam in divinis dixeris, haec substantia, ostenso Patre aeterno, est huius substantiae, nempe filij, haec substantia: tamen haec omnes res in se sunt respectivae: sic etiam subsistere peculiare Patris, significatum vocabulo subsistere, non recipitur cum subsistere filij, est in se res quaedam sint relatae, existentiamve respectivam includant. Adde, subsistere, quodcumque illud sit, includere negationem dependentiae, ratione cuius, est res, quae subsistit, relatiua sit, vt tamen significatur hoc nomine, subsistere, non dicitur recipere cum suo correlativo. Iuxta haec exponere quis forte potest Augustinum, dum asserit subsistere esse quid absolutum, & non relatum, voluisse solum habere modum absoluti, & non relatiui, vt ita significatur. Veritas tamen est, Augustinum, sicut & Hieronymum, tenuisse, eo tempore concedere tria supposita divina esse tres substantias, arbitratumque fuisse omnem substantiam esse quid absolutum, implicareque contradictionem, quod aliquid sit substantia, & relatum. Quamvis, cum in eisdem libris saepe propenderit in eam sententiam, vt diceret, concedi posse tria supposita divina esse tres substantias, vt dicitur, ostensum est, non satis firmiter adhaesit ei opinioni, quae asserit, substantiam in divinis non comprehendere sub se substantias relatiuas. Tam vero hodie satis dilucidum, receptumque est, esse substantias in divinis formaliter, & intrinsece relatiuas.

A. sus cum essentia (quam singulari includunt) ternarius numerus personarum diuinarum, nec proprie sit totum, respectu singularum personarum, nec singulari persona sint partes illius: quod non cernitur in aliis numeris, quippe cum singulari, ac proprium huius numeri sit, vt omnes tres entitates, in quibus inuisitur, sint idem prorsus cum vna numero entitate in singulis inclusa, nempe cum diuina essentia, quae tanta est, quanta tota sanctissima Trinitas: quare cum illa in singulis includatur, singulari personae tantum sunt, quantum tota gloriosissima Trinitas, vt Pater tantus est, quantum omnes tres personae, simul; tamen propter oppositionem relatiuam entitates aliarum personarum adorandissimae Trinitatis non sint Pater, sed ab eo re ipsa distinguuntur.

ARTICVLVS II.

Utrum in Deo sint plures personae quam tres.

C O N C L V S I O est. Tantum sunt tres personae diuinae. Est de fide, vt locis articulo precedente citatis ostensum est. D. Tho. eam probat in hunc modum. Personae diuinae sunt ipsae relationes diuinae inter se distinctae: sed in Deo nulla relationes distinguuntur re inter se, nisi quae opponuntur relatiue: ergo relationes, quae habuerint inter se oppositionem, pertinebunt ad distinctas personas: cum ergo paternitas & filiatio sint oppositae inter se, pertinebunt ad duas personas: spiratio vero actiua & processio, seu spiratio passiuua, quamuis inter se sint oppositae, quia tamen non opponuntur paternitati & filiationi, saltem altera esse poterit in Patre: & Filio: hoc autem dici non potest de processione seu spiratione passiuua, quandoquidem lequeretur Patrem & Filium procedere ab spirante: ergo spiratio actiua conuenit Patri & Filio, atque proinde processio, seu spiratio passiuua, quae opponitur spirationi actiuae, conuenit alteri personae distinctae a Patre & Filio, eruntque proinde tres tantum personae in Deo.

D. Dilucidius deducitur eadem conclusio a Durando in 1. d. 10. q. 2. hac ratione. Personae diuinae distinguuntur relationibus originis: ergo in Deo est vna tantum persona, quae a nulla alia procedit. Consequentia est manifesta, quoniam si in Deo essent duae personae, quarum neutra procederet ab alia, neque ab altera quoadam tertio, illae non distinguerentur relationibus originis, quandoquidem inter eas non esset relatio originis: quare vel non distinguerentur, vel discrimen sumerent a proprietatibus absolutis, ac proinde essent plures Dei. Hinc Hilarius in libro de synodis. Cum vnus Deus sit, duo innascibiles (id est, qui non sint ab alio) esse non possunt. Est ergo in Deo vna tantum persona, quae a nulla alia procedit, & haec dicitur Pater, appellatur etiam a Sanctis innascibilis, quod a nulla alia sit: tunc sic proceditur. In Deo sunt tantum duae processiones, eo quod ex in eo sint secundum operationes ad intra, quae in eo sunt duae tantum, videlicet intelligere & velle, vt supra est ostensum. Cum ergo iuxta numerum processionum sit numerus personarum procedentium, eo quod vbi productio semper est vniformis, nec indiget materia (vt cernitur in Deo propter omnimodam immutabilitatem & actualitatem) vnum numero duntaxat producit, inde est, vt personae procedentes sint tantum duae: vna per intellectum, quae est Filius, & altera per voluntatem, quae est Spiritus sanctus: quare personae diuinae tres tantum sunt.

N n 3 Obicies,

QV AESTIO XXX.

De pluralitate diuinarum personarum.

ARTICVLVS I.

Utrum in diuinis sint plures personae.

C O N C L V S I O asserit, estque fidei dogma, vt ex testimoniis, tum alias, tum quaest. 27. artic. 1. citatis, constat.

F. Circa responsionem ad quartum animaduertendum est, cum numerus trium personarum diuinarum transcendens sit: numerus vero transcendens sit aggregatum ex multis vnitate, quarum quauis est sola ipsa entitas, quae dicitur vna, connotando quod indiuisa sit in se, & diuisa, seu non eadem, cum quacunque alia, efficitur, vt cum entitates trium personarum diuinarum non solum sint eiusdem perfectionis, sed etiam idem prorsus.

Molina in D. Thom.

Ad subsistere latius patere quam absolutum, & respectivum.

Personarum diuinarum Trinitas non spiratio per se producitur.

Tres tantum esse diuinas personae.

Deductio Durandi.